

KÜRESELLEŞME VE YERELLEŞME: BİR ÇELİŞKİ Mİ?

Murat İNCE*

Öz:

Modernlik başından beri yapısal olarak küreselleştirici olduğu kadar yerelleştirici de olan bir etkiyi beraberinde getirmiştir. Modernliğin yerelleştirici vasfının arketipik ilk örneği, bireyin tanrısal düzenlere kafa tutan özgürlük arayışında tezahür etmiştir. Yerelleştirici vasıf en tipik ve kurumsal görünümüne ise, milliyetçilik ideolojisinde kavuşmuştur. Yerelleşmenin küresel süreçlere bir direnci mi, yoksa düz ara bir uyarlanmayı mı ifade ettiği sorusu, küresel toplumsal yaşamın geleceğini anlamlandırmak bakımından son derece önemli bir sorudur. Bazı yazarlar, küreselleşmenin, tikellikler aracılığıyla işleyen bir süreç olduğunu düşünmekte ve küresel ile yerel arasındaki ilişkiyi diyalektik bir ilişki olarak kavramaktadırlar. Buna göre, küreselleşme sürecinde küresel olan kadar yerel olanın da tayin edici/biçimlendirici bir rolü vardır. Ancak burada işleyen bir diyalektik değil, gerçekte aksayan bir diyalektik olduğunu söylemek daha doğrudur. Küreselleşme, modernliğin çelişkilerinin tüm dünya sathına yayılmasını olanaklı kılan bir süreçtir. Modernlik deneyimi, başından beri evrensel-tikel, birey-toplum, özne-yapı, bilgi-değer, hakikat-doğa, özgürlük-akıl ve teori-pratik gibi bir dizi yapısal çelişkiyi bünyesinde taşıyan tarihsel bir deneyim olmuştur. Küresel-yerel çelişkisine bu açıdan bakmak; başından beri küreselleştirici olduğu kadar yerelleştirici de olan modernliğin yapısal çelişkileriyle birlikte değerlendirmek son derece önemlidir. İster diyalektik bir ilişki, ister uzun vadeli bir entegrasyon sürecinin sancuları, isterse de gerçekte var olmayan bir çelişki olarak değerlendirilsin, küresel-yerel çelişkisi modernlik deneyiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Literatür taraması niteliğinde olan bu çalışma, küreselleşme ve yerelleşme ilişkisini bu argümanlar altında ve modernliğin çelişkileri çerçevesinde tartışmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Yerelleşme, Modernlik, Modernliğin Çelişkileri, Özne-Yapı Çelişkisi.

* Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Bölümü, muratince@sayistay.gov.tr

GLOBALIZATION AND LOCALIZATION: A CONTRADICTION?**Abstract :**

In describing the janus-faced development process of modernism it is quite difficult to find any other concept more suitable than globalization. 20th century has been not only an era of remarkable developments witnessed in science, technology and welfare policies but also an era of tragic contradictions disrupting the social life and world of values. Globalization as a process embodying suchlike tensions and conflicts marks a new paradigm in which the outcomes of modernism have become radicalized. In fact globalization is a process which enables the contradictions of modernism to spread all over the world. With its economic, social and cultural aspects this process has also brought about a new fact called "localization". In spite of its all contradictory and common meaning contents, globalization, in essence, is an economic fact characterized with the capital concentration and the velocity of circulation that capitalist world-system has reached so far. The main dynamic aspect making the globalization problematic today is the unexpected leading effect of economic globalization on disordering or destructing the socio-cultural fabric of life-worlds which is already transforming the world into one market. Ironically, globalization includes both homogenizing universalism of modernism and fragmental particularism of postmodernism. As the capitalist market economy becomes widespread, the world, on the one hand, is shrinking and getting more homogenized and on the other hand the stresses on what is called local and micro identities are becoming more apparent than ever before. In other words, in a world where it is being configured by gradually globalizing processes we are facing with the paradox of localization of policy. The question of whether localization signifies a resistance against global processes or a plain adaptation to those processes is a very important question to interpret the future of the global social life. Localization, in a sense, is related with the distance growing between economic domain and socio-political domain. In this respect, localization reflects rather a resistance of socio-political domain against economic domain. Some authors consider that the globalization is a process operating through particularities and so they conceive the relation between global and local as a dialectical relationship. To this view, the local has determining/formative role on globalization process as well as the global. But it is more accurate to say that there exists a limping dialectic here not an operating dialectic. Because the local does not have a global respect at all times while the dominance of global on economic relations always emerge in local guises. Localization today has turned out to be an identity obsession of people who have nothing to hold on to other than themselves against the global storm.

This fact which marks “the rupture of social system and actors” or in other words “the breakaway of subject and structure” and so which results in impotence of policy is one of the most important developments menacing the future of global social life. Liberals the feverish advocates of globalization comprehend this fact as a transitory travail of a long-term global liberalization/integration process which represents itself as an ambiguous political challenge in the short run. In response to this, many other authors who feel suspicious about globalization stress on the falseness of the global-local contradiction through analyzing the process under a capitalism-focused argument. From these analyses, it is sensible to deduce that three different views are in conflict with each other to interpret the global-local contradiction. As it mentioned before, globalization is a process which enables the contradictions of modernism to spread all over the world. The experience of modernism all along has been a historical experience which covered a set of structural conflicts like universal-particular, individual-society, subject-structure, knowledge-value, reality-nature, freedom-reason and theory-practice. Looking at the global-local contradiction from this point of view; and so evaluating the modernism with its structural conflicts which has been local-maker so far as well as global-maker is of crucial importance. Whether held as a dialectical relationship or held as travails of a long-term integration process and yet whether perceived as a nonexistent conflict in reality, the global-local conflict is an inseparable component of modernism experience. It seems so that the subject's/the local's contingent policy is to determine the future world which is gradually becoming de-structuralized. But if the radicalization and the universalization of the outcomes of modernism shall come to mean concentration of modernism's conflicts at the same time, it seems inevitable that “the local” shall be the new battlefield of clashing identities. This study which presents a literature research aims to discuss the relationship between globalization and localization under these arguments and along with the contradictions of modernism.

Keywords: Globalization, Localization, Modernism, Contradictions of Modernism, Subject-Structure Conflict.

GİRİŞ

Modernliğin janus yüzlü gelişimini küreselleşme kadar iyi betimleyen başka bir kavram bulmak oldukça güçtür. 20. yy., bilim, teknoloji ve refah politikalarında tanık olunan olağanüstü gelişmeler kadar toplumsal yaşamı ve değerler dünyasını altüst eden trajik çelişkilerin de yüzyılı olmuştur. Refah ve zenginlikler yoksulluk, açlık ve sefaletle; barış, uzlaşma ve işbirliği arayışları savaş, şiddet ve kıyımlarla; dikey

mobilizasyon ve mekanik dayanışmanın harareti atomize olmuş yaşam alanlarının anomalisi ile modern devletin bireye sağladığı hukuksal koruma, yeni hâkimiyet stratejilerinin panoptik gözetimi ile ve bilgiye erişimin kolaylaşarak bilginin bollaşması da dünyayı anlama ve anlamlandırmadaki güçlüklerimizle at başı gitmiştir. Tüm bu ve benzeri gerilim ve çatışma unsurlarını bünyesinde taşıyan bir süreç olarak küreselleşme, modernliğin sonuçlarının radikalleştiği yeni bir paradigmaya işaret etmektedir.

Modernliğin en belirgin vasfı, “birey”in tanrısal düzenlerden kurtuluşudur. Bu put kırıcı (ikonoklastik) özgürleşme (emancipation) deneyimi, modern insanı, bireysel ve toplumsal yaşamı akılcı ilkeler uyarınca yeniden düzenleme sorunuyla karşı karşıya bırakmıştır. Bu aynı zamanda özne ve yapı çelişkisiyle yüzleşilmesi anlamı taşıyan prometik bir karşılaşmadır. Tanrısal “yapı” karşısında özgürlüğünü ilan eden birey, “özne”liğini ikame ve idame ettireceği yeni (modern) bir “yapı”nın arayışı içine girmiştir. Bu “yapı”nın temel harcı evrensel akıl olmuştur. Toplumsal ve bireysel yaşamın düzenlenmesinin archesi olarak görülen evrenselci aklın (amaçsal akıl) çok geçmeden doğa ve insan üzerinde iktidar perçinleyici bir araca dönüşmesi (araçsal akıl), özne-yapı çelişkisinin özne-akıl çelişkisi olarak belirmesine yol açmış ve bu durum akla duyulan güveni iyiden iyiye sarsmıştır. Özneye kılavuzluk eden tüm üst-anlatıların reddi temelinde antagonistik bir çoğulluğu söylemleştiren postmodernizm ise, modernliğin çelişkilerine bir yenisini daha eklemiştir. Postmodern duyarlılıkların bütünsel akla düşürdüğü gölgelerin enikonu uzamaya yüz tuttuğu şimdilerde, bastırılmış olan “özne”nin “yapı”ların olmadığı bir dünyaya geri gelişini kutsayan küre-yerel bir dünyada yaşıyoruz.

Küreselleşme, modernliğin çelişkilerinin tüm dünya sathına yayılmasını olanaklı kılan bir süreçtir. Ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarıyla bu süreç aynı zamanda yerelleşme denilen bir olguyu da beraberinde getirmiştir. Tüm çelişik ve yaygın anlam muhtevalarına karşın küreselleşme esasen kapitalist dünya-sistemin eriştiği sermaye yoğunluğu ve dolaşım hızıyla karakterize olan ekonomik bir olgudur. Günümüzde küreselleşmeyi sorunsallaştıran temel dinamik, dünyayı tek bir pazara dönüştürmekte olan ekonomik küreselleşmenin, yaşam alanlarının sosyo-kültürel dokusunda yol açtığı değişim ya da tahribatın apansızlığıdır. Acaba yerelleşme denilen olgu, bu yaşam alanlarının sosyo-kültürel kimliğinin ekonomik küreselleşmeye direncini mi ifade etmektedir? Yoksa yerelleşme, sermayenin henüz tam serbestiyete kavuşmadığı ancak pek yakında muzafferiyetini ilan edeceği yerlerde (lokallerde) kendini gösteren, geç de olsa kendini bu sürece teslim edecek olan yerel kimliğin küreselleşmekte olana tedrici adaptasyonunu mu ifade etmektedir? Ya da tüm bunların tersine, acaba yerelleşme küreselleşmenin dolaysız sonucu ve ürünü olan bir gölge görünümüdür? Bu ve benzeri sorulara verilebilecek muhtemel cevaplar üzerinden hareket eden bu çalışma, küreselleşme ve yerelleşme ilişkisini modernliğin çelişkileri çerçevesinde tartışmayı amaçlamaktadır.

D) KÜRESELLEŞME, YERELLEŞME VE MODERNLİK

Habermas, yetmişli yılların sonlarından itibaren milli-devleti kıskaçı altına almaya başlayan “küreselleşme” olgusunu, bitmiş, sona ulaşmış nihai bir hal değil devam etmekte olan bir süreç olarak kavrar. Ona göre, küreselleşme kavramı, ulaşım, iletişim ve mübadele münasebetlerinin milli sınırlardan taşacak şekilde yoğunlaşması ve çapının büyümesini ifade etmektedir (HABERMAS, 2008:81). Küreselleşmeyi, benzer şekilde, uzak yerleşimleri, yerel oluşumların millerce ötedeki olaylarla biçimlendirildiği ya da bunun tam tersinin söz konusu olduğu yollarla birbirlerine bağlayan dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması olarak tanımlayan Giddens da, modernliğin yapısal olarak küreselleştirici olduğunu vurgular. Ona göre, modernliğin bu niteliği modern kurumların en temel karakteristiklerinin bazılarında, özellikle, yerinden çıkarılmışlıkları ve düşünümSELLİKLERİNİ de kapsayacak biçimde açıkça görülür (GIDDENS, 2004:68-9). Giddens’in işaret ettiği yerinden çıkarılmışlık ve düşünümSELLİKLER, modernliğin aynı zamanda yapısal olarak yerelleştirici olduğunu gösterir. Gerçekten de modernliğin en bariz yerelliği onun tanrısal düzenlere kafa tutan bireyciliğinde öne çıkar. Tanrısal olandan özgürleşme (emancipation) ve hakikatin bilgisine eleştirel akıl yoluyla ulaşmanın savunusu olarak modernleşme, en başından beri özneleştirici-yerinden çıkarıcı bir etkiye sahip olmuştur. Ergin olmayıştan kurtuluş, en yalın ifadeyle özneliliğin ve yerelliğin keşfidir.

Yerel kimlik ve siyasetlerin yükselişe geçtiği bir dönemde yaşıyoruz. Bir yandan dünyayı tek bir pazara dönüştüren ve herkese standart yaşama alışkanlıkları aşıl原因an ekonomik bir küreselleşme sürecine, diğer yandan da etnik, dinsel, dilsel vb. farkındalıkların öne çıktığı bir yerelleşme sürecine tanıklık ediyoruz. Castells’in ifadesiyle;

“Son yirmi beş yılda teknolojik devrim, kapitalizmin dönüşümü ve devletçiliğin ölümünün yanı sıra, küreselleşme ve kozmopolitleşmeye karşı, kültürel tekillik ve insanların kendi hayatları, çevreleri üzerinde denetim sahibi olmaları adına güçlü kollektif kimlik ifadelerinin yükselişine de şahit olduk. Kültürlerin her birinin belirgin çizgilerinin izlendiği, kimliklerin her birini oluşturan tarihsel kimliklerin peşinden gidildiği çoğul, son derece geniş kapsamlı bir çeşitlilik gösteren ifadeler bunlar (CASTELLS, 2006:4).

Yaygınlaşan tek tip üretim ve tüketim kalıplarıyla kimlik bilincinde görülen olağanüstü çeşitlilik ilk bakışta izah edilmesi güç bir karşıtlık olarak karşımıza çıkıyor. Şayet küreselleşme, milli devletler arasındaki sınırların anlamsızlaştığı, sosyo-kültürel farklılıkların giderek azaldığı ve enformasyon teknolojisindeki köklü değişimlerle birlikte en uzaktakilerin yakınlaşmasına (aynı zamanda en yakındakilerin uzaklaşmasına da) olanak sağlayan düz ve kendi içinde tutarlı bir süreçse, yerel bilinç ve farkındalıklardaki zenginleşme ve çeşitlenmeyi bununla açıklamak oldukça güç gözüküyor. Erdoğan, küreselleşmenin “küresel” olanın her şeyi belirlediği bir süreç

olmadığını belirtmektedir. Ona göre, bu sürecin “yerel” ve “ulusal” olanı tümüyle “küresel” olana bağımlı hale getirdiğini ve tekdüze, standartlaşmış bir global kültürün egemenliğinin söz konusu olduğunu söylemek gerçekliğin doğru bir tanımı değildir. Nitekim küreselleşme bir ölçüde yerelleşme ile beraber gitmekte, küresel fenomende yerel (local) olanın da rolü bulunmaktadır (ERDOĞAN,2002:30). Bu durumda küreselleşmenin tersine etkileri de bünyesinde barındıran diyalektik bir süreç olduğunu söylemek daha anlamlı gözüküyor. Hall, küresel olarak adlandırılan şeyin, sistemli bir biçimde her şeyi devirip geçen, benzerlik yaratan bir şey olmaktan çok, aslında tikellik (particularity) aracılığıyla işleyen; tikel mekânları, tikel etkinlikleri müzakere eden, tikel kimlikleri harekete geçirerek işleyen bir şey olduğunu düşünmektedir. Buna göre, yerel ve küresel arasında daima bir diyalektik, süregiden bir diyalektik vardır (HALL, 1998:88). Giddens da küreselleşmenin diyalektik bir süreç olarak görülmesi gerektiğinde ısrarlıdır. “Bu diyalektik süreçte modernliğin küresel olarak yayılma süreci, yerel angajmanlarla yerel şartların kronik değişimselliği arasında süren ve bitmek tükenmek bilmeyen bir ilişkiyi içermektedir. Dolayısıyla küreselleşmenin yerinden edici güçleriyle yerelin yeniden yerleştirici güçleri arasında sürekli bir itici ve çekici ilişki vardır” (KÖMEÇOĞLU, 2002:22).

Küresel ile yerel arasındaki diyalektik ilişkiye, modernliğin en köklü çelişkilerinden biri olan özne-yapı çelişkisi üzerinden bakıldığında, küreselleşmeyi, öznenin yapı ile süreksizleşen ilişkisi olarak okumak mümkündür. Aslında bu diyalektik, uğrakları arası gerilimin yetersizliği anlamında eksik bir diyalektiktir. Çünkü özellikle ekonomik ilişkiler alanında küresel olanın baskınlığı yerel görünümüleri her daim mahfuzken, yerel olanın her zaman küresel bir dolayımı bulunmamaktadır. Bu olgunun gerçek nedeni, düzenleyici aklın toplumsal/siyasal yaşamımızın ufkundan çekilmesidir. Bu çekilme, “özne”nin “yapı” ile olan asli kurucu ilişkisini sorunlu hale getirmiştir. Yapı-sal yönelimlerinden boşalmış olan özne-l siyasetlerin çoğullaştığı bir çağda yaşıyoruz şimdi. Eskinin büyük toplumsal hareketleri tarihe karışmış durumda. Özne, varlığını sürdürmek için her ikisi de olumsuz olan şu iki siyasetten birini seçmeye mahkûmmuş gibi görünüyor: Ya ölü doğmuş bir toplumsal değişme faili olarak kalmaya devam edecek ya da modernliğin bastırılmış ötekiliğinin kötücül bir geri gelişi olarak bir toplumsal yıkım faili olmaya sürüklenecek. Özne, Zizekvari bir paralaks¹ anını yaşıyor. Bu Zizekçi paralaksın bakıldığında yerelleşme, en kısa anlatımla içe kaçmış yapının öznedeki patlak vermesidir.

II) MİLLİYETÇİLİĞİN KLASİK VE ÇAĞDAŞ GÖRÜNÜMLERİ VE YERELLİK

Modernliğin yerelleştirici vasfı en tipik ve kurumsal görünümüne milliyetçilik ideolojisinde kavuşmuştur. Gerçekten de “milli” olan yerelliğin/tikelliğin prototipidir. Bunun nedeni, modern dünya-sisteminde milliyetçiliğin (biricik olmasa da) en esaslı tikelcilik oluşudur. Wallerstein’ın ifadesiyle;

“Milliyetçilik, en büyük ilgiyi gören, en uzun süre iktidar olan, en fazla siyasal nüfuza sahip ve en ağır silah donanımıyla desteklenen bir tikelciliktir” (WALLERSTEIN, 1998:122).

Milliyetçi akımların doğuşu, modernlikle birlikte keşfedilen öznellik ve yerelliğin bir milli devlet temelinde tarihsel bir projeye ve kimlik inşasına dönüşmesine yol açmıştır. Habermas’ın da belirttiği üzere, modern devleti milli devlet haline getiren, bir “milletin” sembolik şekilde inşa edilmesidir. Milli şuur, modern hukuk biçimleri içinde inşa edilmiş olan teritoryal-devlete vatandaşlar arası dayanışmayı tesis edebilecek zemini temin etmiş ve o zamana kadar muayyen bir topluluk içinde ve şahsi tanışıklıklara dayalı olarak kurulan bağlar, artık yeni ve mücerret bir dayanışma biçimine dönüşmüştür (HABERMAS, 2008:80). Belli bir toprak parçası (territorium) üzerinde egemenliğin kurumsallaşmış ifadesi olarak milli devlet, modern dünya düzenin bugünkü biçimini almasında belirleyici bir rol üstlenmiştir. Esasen milli devletler modernleş(tir)me sürecinin ilk kuşak taşıyıcıları olmuştur. Günümüzde ise milli devletler bu fonksiyonlarını büyük ölçüde yitirmekte, küreselleşme sürecinin belirgin bir anlatımı olarak milli devlet alttan ve üstten gelen (ulus-altı ve ulus-üstü) etkilerle çözülmeye uğramaktadırⁱⁱ. İlk kuşak bütünlükçü/araçsal modernleş(tir)me hamlelerinin gerisinde, yerel/tikel bir kimlik temelinde tanımlı olan “milli devlet”in olması modernliğe özgü yapısal çelişkilerden biridir. Bu da bize, modernliğin yapısal olarak küreselleştirici olduğu kadar yerelleştirici de olduğunu gösterir.

19. ve 20. yy. milliyetçi ideolojilerinin temel hedefi, aynı millete mensup insanlardan mürekkep organik bir toplumun oluşturulması ve bu toplumun milli devletin hükümlerinde birleştirilmesiydi. Başka bir deyişle, bu dönemde milliyetçi ideolojilerin devlet olma ya da devletleşme ile zorunlu bir bağlantısı bulunmaktaydı. Yine bu dönemde self-determinasyon hakkının meşruiyet temeli hiç bir zaman siyasal bir kompozisyondan bağımsız olmamıştır. Günümüzdeki yerel kimlik ve siyasetlerin devlet olma ya da devletleşme talepleriyle zorunlu bir bağlantısı olmadığını görmek önemlidir. Kuşkusuz bu genel olarak milli devletin ve klasik milliyetçiliklerin gerilemesiyle ilişkili bir olgudur. Castells, bu hususa ilişkin olarak klasik milliyetçilikle çağdaş milliyetçilikler arasında dört temel analitik farktan söz eder. Öncelikle, çağdaş milliyetçilik egemen bir ulus-devletin inşasına yönelik olabilir de, olmayabilir de, dolayısıyla uluslar tarihsel ve analitik olarak devletten bağımsız oluşumlardır. İkincisi, uluslar ve ulus-devletler, Fransız devrimini izleyen iki yüzyıl içinde Avrupa’da kurulan modern ulus-devletlerle sınırlı değildir. Üçüncüsü, milliyetçilik mutlaka seçkinlere özgü bir olgu değildir, hatta bugün aslında milliyetçilik küresel elitlere karşı tepkiden başka bir şey değildir. Dördüncü ve son olarak, çağdaş milliyetçilik etkin eylemci olmaktan çok tepkisel olduğundan, siyasi olmaktan çok kültürel olma eğilimindedir ve bu yüzden de bir devletin kurulması ya da savunulmasından çok, kurumsallaşmış, yerleşik bir kültürün savunulmasına odaklıdır (CASTELLS, 2006:45-6).

Küreselleşme, en genel anlamında hem tikelciliğin evrenselleştirilmesini hem de evrenselciliğin tikelleştirilmesini içeren ikili bir sürecin kurumsallaşma biçimi olarak görülebilir (ROBERTSON, 1999:170). Bu perspektiften bakıldığında, modern dünyanın milliyetçilikleri, artık geçmişin o görkemli, muzaffer uygarlıkları değildir. “Onlar hem evrensel dâhil olma hem de eşzamanlı olarak tikele, farklılıkların yeniden keşfine bağlı kalma isteğinin muğlak bir ifadesidirler. Gerçekte bu, tikelcilik yoluyla evrenselcilik ve evrenselcilik yoluyla tikelcilikten başka bir şey değildir” (WALLERSTEIN, 1984:166-7).

III) YERELLEŞME: DİRENÇ Mİ, UYARLANMA MI?

Küresel bir görüngü olarak yerelleşme olgusunun küreselleşmeye cephesel bir direnci mi yoksa düz ara bir uyarlanmayı mı temsil ettiği sorusu, küresel toplumsal/siyasal yaşamın geleceğini biçimlendirmeye aday merkezi istikamet ve temayülleri ya da Castells'in deyiimiyle ağlara dayalı, merkezsiz örgütlenme ve müdahale biçimlerini (CASTELLS, 2006:543) anlamlandırmak bakımından son derece önemli bir sorudur. Şayet yerelleşme küresel olana cephesel bir direnci temsil ediyorsa, yerel failerin eylem ya da etkinliklerinden bir makro siyaset umabilir miyiz? Şayet aksine, yerelleşme yerel olanın küresel süreçlere düz ara uyarlanmasını temsil ediyorsa, küresel siyaset ve yapılanmadaki tekyönlülük neden kendisine karşıtmış gibi görünen yerel biçim ve değerler üzerinden işleyen bir çeşitliliğe/melezliğe gereksinim duymaktadır?

Tartışmayı, islami rap örneği üzerinden hareket ederek daha spesifik bir hale getirmek mümkündür. Acaba malezyalı gençlerin islami rap yapmalarını küreselleşme ve yerelleşme bağlamında nasıl açıklayabiliriz? Öyle görünüyor ki, islami rap yerel kimliğin küresel etkilere direnciyle açıklamak pek mümkün gözükmemektedir. İslami rap bir kültürel yeniden üretim olarak da yorumlanamaz, çünkü rapin mevcut islami kültür ve geleneklerle uzaktan yakından herhangi bir ilişkisi bulunmamaktadır. Nitekim rap, kökenleri 1970'lerin getto Amerika'sına dayanan, Amerika'nın bazı varoş eyaletlerindeki çetelerin birbirlerini ıslah etmek amacıyla buldukları Hip-Hop kültürünün uzantısı olan ve gayri islami niteliği gayet açık olan batılı bir müzik tarzıdır. Bu durumda, islami rapin küresel moda akımlara melez bir uyarlanma olduğunu söylemek belki de daha doğru bir tespit olacaktır. Ne var ki, bu tespiti şu şekilde bir itiraz gelebilir: Kültür alanında yaşanan küreselleşme, basit bir uyarlanma süreci olmaktan çok Amerikan gettosunda rap tarzı protest müzikle temsil edilen bir kültürel direniş modelinin Malezyalı gençler tarafından da benimsenerek kendi öz kültürleriyle yaratıcı bir sentez yapmalarına olanak sağlayan ve böylelikle bambaşka bir direniş kimliğinin doğmasına yol açan dinamik bir süreçtir. Ancak bu itirazın gözden kaçırıldığı üç kritik husus bulunmaktadır: Öncelikle, ayrı bir tartışma konusu olmakla birlikte rap gerçekten de Amerikan gettosunun kültürel direnişinin açık bir temsili olabilir, ancak rapin müzik endüstrisinin standart üretim/dağıtım prosedürleri ve tektip enformatik

araçları üzerinden belirli kanallar aracılığıyla tüm dünyaya yayılarak bir popüler kültür ürünü olarak pazarlanması, onun kökensel direnişselliğini metalaştırmaktadır. İletişim teorisinin iyi bilinen bir ilkesi gereği, araçlar iletiyi belirlemektedir. İkincisi, malezyalı gençlerin kendi kültürel direniş tutumlarını sergilemek için neden kendi islami geleneklerinden süzülüp gelen farklı bir müzik tarzını değil de rap'i seçtikleri sorusu cevapsız kalmaktadır. Malezyalı gençler, rap'in yanı sıra -ya da rap'in dışında- kendi müzikal geçmişlerinden devşirdikleri bir direniş biçimini de pekâlâ sergileyebilirlerdi, ancak süreç tam olarak bu şekilde işlememektedir. Üçüncüsü ve en önemlisi, bir kültürel pratiğin bir öz tanımlama ya da direniş olarak nitelendirilebilmesi için faillerinin o pratiğe ilişkin araç ya da biçimleri az çok belirleyebilmesi gerekir. Malezyalı gençlerin rap'i seçmiş olduklarından söz edemeyiz. Zira yarın rap'in değil de tekno-müziğin küresel bir yaygınlık kazanması karşısında, aynı gençler kendi sözde direnişlerini kendi seçimleri olmayan yeni bir global ürünün markası altında yapmak durumunda kalacaklardır. Nitekim küresel müzik piyasasında gidişat da bu yönde olmuştur. Ancak ilginç olan şudur ki, bir islami tekno-müzik örneği henüz ufukta görünmemektedir.

Açıktır ki, islami rap örneği hegemonik bir küresel kültürün var olup olmadığı meselesiyle yakından ilişkilidir. Bazı yazarlar küresel bir kültür hegemonyası kavramsallaştırmasına karşı çıkmaktadır. Bu anlayışa göre, küreselleşmenin yerinden uğraticı düşünümelliği ve çeşitliliği, tektip kültür ve yaşam alışkanlıklarının tüm dünyaya yayılmasını güçleştirmektedir. Küreselleşmenin, tikellikler aracılığıyla işleyen diyalektik bir süreç olduğu şeklindeki tez de benzer bir yargıyı içerir. Zira bize küresel olan kadar yerel olanın da tayin edici/biçimlendirici olduğu süreçsel bir küreselleşme fikri aşılacaktır. Ancak henüz bir islami tekno-müziğin yokluğunda, islami rap tarzındaki bir tikelliğin evrensel ya da küresel olanı ne ölçüde biçimlendirebileceği ciddi bir tartışma konusudur. Aslında burada işleyen bir diyalektik değil, aksayan bir diyalektik olduğunu söylemek daha doğrudur. Kim ne derse desin, islami rap gibi kültürel tikellik örneklerinin yorumlanmasında, kültürel hegemonya tezi yabana atılmayacak bir yaklaşım olarak değerlendirilmelidir. Bu tez, yerel faillerin kendi öz kavrayışları hakkında fena halde yanılmakta olduklarını, sahip oldukları yanlış bilincin onları kör bir teslimiyete sürüklediğini ve olan biten her şeyin hegemonik olanın yeniden üretiminden başka bir anlam taşımadığını öne sürmektedir. Unutmamak gerekir ki, hegemonya tam da ona tabi olanların varlığını yakinen idrak etmekten uzak olduğu bir fenomendir ve hegemonik olanın yeniden üretiminde kurbanların payı iktidar sahiplerinden daima daha çoktur. Gerçekten de yerelleşme olgusuna bu perspektiften bakmak oldukça kışkırtıcıdır.

Küresel direniş ya da uyarlanma meselesini tartışmak bakımından başka bir örnek, internetin uluslar arası çevreci hareket ya da Meksikalı Zapatistalar tarafından başlıca mücadele aracı olarak kullanılmasıdır. Küresel etkileri ve süreçleri yaygınlaştırmanın ve aynı zamanda hem yerinden uğraticı bir düşünümelliği hem de

bilişsel bir standartlaşmayı sağlamanın güçlü bir aracı olarak internetin bir direniş mizansenisi olarak kullanılması son derece ironiktir. İnternet kullanıcılarının bizatihi kendisi direnilen küresel süreç ya da etkilerin benimsenmesi ya da içselleştirilmesi anlamı taşıırken, internet aracılığıyla küresellik karşıtı bir mücadele biçimi sergilenmesi mümkün müdür? Öyle görünüyor ki, küreselleşmenin arayüzü olan internetin küreselleşme karşıtı bir eylem ya da söylem biçimine aracılık etmesi sanayi sonrası topluma özgü tuhaf çelişkilerden biridir. Aslında uluslar arası çevreci hareket özelinde internetin bir mücadele aracı olarak kullanılması bugün için çok garip karşılanmamaktadır. Nitekim çevre sorunlarına duyulan ilgi küresel ölçekte yaygınlaşmış ve çevreci hareket 70'li yıllardaki marjinal/yerel görünümünden büyük ölçüde uzaklaşmış bulunmaktadır. Ancak Meksikalı Zapatistalar özelinde internetin bir mücadele ya da kültürel bir öz tanımlama aracı olarak kullanılması naif bir çelişkiyi barındırmaya devam etmektedirⁱⁱⁱ. Nitekim internet üzerinden yürütülen bir kimlik siyasetinin yerellik/tikellik vasfını muhafaza kabiliyeti kuşkuludur. Başka bir deyişle, internetten sonra artık yerel Zapatistalardan değil, ancak küresel Zapatistalardan söz edebiliriz.

IV) KÜRESEL VE YEREL ÇELİŞKİSİNİ ANLAMLANDIRMA SORUNU

Küreselleşmenin en önemli boyutunu ekonomik küreselleşme oluşturmaktadır. Bu noktadan bakıldığında, küresel-yerel çelişkisi gerçekte ekonomik alanla sosyo-politik alan arasındaki yapısal bir çelişki olarak temayüz etmektedir. Habermas'a göre, ekonomik alanla sınırlı kalmayan küreselleşme süreci, bizi yavaş yavaş başka bir perspektife alıştırmakta, bu perspektif bize toplumsal alanın darlığını, insanların ortak risklere maruz kaldığını ve bir kader birliğinin oluştuğunu daha bariz bir şekilde göstermektedir. Nitekim iletişim ve ulaşımın hızlanma ve yoğunlaşması ile bir yandan zaman ve mekan uzaklıkları küçülmüş diğer yandan pazarların yayılması gezegenimizin sınırlarına dayanmış, kaynakların sömürülmesi de tabiatın engelleriyle karşılaşmış bulunmaktadır (HABERMAS, 2008:67).

Küreselleşme ironik bir şekilde, hem modernliğin homojenleştirici evrenselliğini hem de postmodernizmin parçalı yerelliğini içeren janus yüzlü bir olgudur. Kapitalist pazar ekonomisinin yaygınlaşmasıyla birlikte dünya bir yandan küçülerek daha homojen hale gelmekte öte yandan yerel olana, mikro kimliklere yapılan vurgular daha önce hiç olmadığı kadar öne çıkmaktadır. Başka bir deyişle, giderek küreselleşen süreçlerin yapılandığı bir dünyada, siyasetin giderek yerelleşmesi paradoksuyla (CASTELLS, 2006:86) karşı karşıya bulunmaktayız. Kapitalizm odaklı bir çözümleme yapıldığında, birbiriyle çelişir gibi görünen bu süreçlerin aslında çelişmediği, aksine birbirlerini tamamlayan süreçler olduğu söylenebilir. "Bu noktada yerelleşme özellikle kimlikler bağlamı dikkate alınarak söylenirse, küreselleşmeye karşı değil, doğrudan ona içkin bir süreçtir. Bir başka ifade

ile küresel kapitalizm yerel olanı da içine alır ve yerel üzerinden kendini yeniden üretir (ALTUNOĞLU, 2005:70). Bauman'a göre de, sık sık tekrarlanan kanaatlerin aksine, sermayenin yeni yurtsuzluğu ile çelimsiz ve aciz egemen devletlerin çoğalıyor olması arasında ne mantıksal ne de pragmatik bir çelişki vardır. Bauman'ın ifadesiyle;

“Hep daha yeni ve hep daha zayıf ve yoksul, “politik olarak bağımsız”, yurt temelli kendilikler oluşturmak, küreselleşen ekonomik eğilimlerin tabiatına aykırı değildir; politik parçalanma, ortaya çıkan “dünya toplumu”nun “tekerine sokulmuş” ve enformasyonun serbest dolaşımıyla raptedilmiş bir “çomak” değildir. Tam tersine, görüldüğü kadarıyla, ekonominin bütün veçhelerinin “küreselleşmesi” ile “yurt ilkesi”ne yeniden vurgu yapılması arasında yakın bir kan bağı, karşılıklı koşulama ve pekiştirme vardır (BAUMAN, 2006:79).

Küreselleşme ve yerelleşmenin birbirlerine içkin süreçler olduğu tezi liberal düşünürlerce de paylaşılmaktadır. Ancak liberal perspektif, küresel-yerel ilişkisini küreselleşme yoluyla liberalizasyon stratejisi olarak yorumlama eğilimindedir. Örneğin Doering, küreselleşme yoluyla liberalizasyon stratejisinin politik küreselleşme yüzünden geri tepmesini önlemenin tek yolunun aksi istikamette (yerelleşme istikametinde) gitmek olduğunu düşünmektedir. Doering'e göre, adem-i merkezîyetçilik, cemaatçilik ve yerelcilik gibi neredeyse her yerde siyasi gündemin bir parçası olan hareketler küresel serbest ticaret dünyasına karşıt hareketler olarak görülmemelidir. Aslında bu hareketler, küresel ticaretin liberalizasyonunu destekleyen bir güç haline dönüştürülebilirler (DOERING, 1996:53). Esasen Doering'in bu yaklaşımı, kapitalist sisteme ergeç bütünleşmiş olacak siyasal/kültürel tikelliklerin küreselleşmekte olana tedrici adaptasyonunu formüle eden bir yerelleşme kavrayışını içermektedir. Buna göre, yerel olanda kısa vadede siyasal bir meydan okuma olarak gözlemlenen şey, gerçekte uzun vadeli bir entegrasyon ve bütünleşme sürecinin sancılarında ibarettir. Başka bir ifadeyle, sermaye sınır tanımamakta ancak kültür de kendini sürece hemen teslim etmemektedir. Ne var ki, dünyanın tek bir pazara doğru gidişatından duyduğu memnuniyeti gizlemeyen bu kavrayış, çok kültürlülüğten yana sergilediği tüm hoşgörüsüne karşın sistemin işleyişine zarar vermediği sürece her türlü yerelliği mazur gören, entegrist ve tek tip/steril bir küreselleşme fikrini barındırmaktadır.

Küreselleşmenin kendini aynı zamanda yerelleşme olarak göstermesinin temel nedenini belki de kapitalist sistemin doğasında aramak gerekir. Touraine'e göre, küreselleşme konusu siyasal bakımdan temel bir önem kazandıysa bunun nedeni ekonomik değil, ideolojiktir:

“Küreselleşmenin utkusunu haykıranlar gerçekte, ekonomi küresel bir düzeyde yer aldığı ve bu düzeydeki ekonomik etkinliğe sınırlama getirmeye yetkin hiçbir otorite olmadığı için küreselleşmiş bir ekonominin hiçbir toplumsal ya da siyasal düzenleme şeklinin mümkün,

hatta istenir olmadığı fikrini dayatmak istemişlerdir. Küreselleşme fikri başlı başına, her tür dış etkiden bağımsız, gücü tüm toplum üzerinde etkili uç noktada bir kapitalizmi kurma istenci taşımaktadır. Onca coşkunun ve itirazın kaynağı işte bu sınırsız kapitalizm ideolojisidir (TOURAINÉ, 2007:37).

Öte yandan Zizek de, kapitalizmin küresel olduğu ve bütün dünyayı kucakladığı halde, *stricto sensu* bir “dünyasız” ideolojik kümelenmeyi desteklediğini, insanların büyük kısmını anlamlı herhangi bir bilişsel haritadan yoksun bıraktığını belirtir. Ona göre, kapitalizm anlamı bütünlükten çıkararak ilk sosyo-ekonomik düzendir, anlam düzeyinde küresel değildir. “Sonuçta, küresel “kapitalist dünya görüşü” diye bir şey yok, tam olarak “kapitalist uygarlık” diye bir şey yok: küreselleşmenin temel dersi tam da bu, kapitalizmin kendisini bütün uygarlıklara uyarlayabilmesidir, Hıristiyan uygarlıktan Hint uygarlığına ya da Budist uygarlığına, Batıdan Doğuya hepsine” (ZIZEK, 2008b:32-33). Zizek’in kapitalizm hakkındaki bu çözümlemesi, küresel-yerel çelişkinin sahteliğini tüm çıplaklığıyla gözler önüne serer. Zizek’ten hareketle şunları söylemek mümkündür: Küresel kapitalist düzen yerelleşmeyi tetiklemekte ve kendini yerel üzerinden yeniden üretmektedir, çünkü küresel “kapitalist dünya görüşü” diye bir şey yoktur ve kapitalizm kendini tüm yerelliklere zahmetsizce uyarlayabilmektedir. Başka bir deyişle, gerçekte ekonominin küreselliği ile kültürün yerelliği arasında bir çelişki yoktur. Doğması muhtemel olan asıl çelişki, kapitalist düzene uyarlanmakta olan yerel kimlikler arasındadır. Zira dünyasız bir ideolojik kümelenmeyi destekleyen kapitalist düzen, kimlikler arası çatışma potansiyelini bünyesinde taşıyan bir gerilim unsurunu da beraberinde getirmektedir. Küreselleşmenin “yenidünya düzensizliği” olarak belirmesinin temel nedeni burada gizlidir.

Geç kapitalist toplumun postmodernist konfigürasyonu, kendilerini sistemik bağlantı ve üst anlatılardan kopuk ve muğlak bir biçimde ifade yarışı içinde olan yerelliklerin kötücül karşılaşmalarına gebe bir görünüm arz etmektedir. Touraine’e göre, felsefi anlamda özne ile aklın sosyolojik anlamda ise sistemle edimcilerin birbirinden kopmasına neden olan bu olgu (TOURAINÉ, 2007:94-104)^{iv}, dünyanın geleceğini tehdit eden en önemli gelişmelerden biridir. Toplumsal sistemle eyleyenler arasındaki kopukluk, aynı zamanda “siyasetin iktidarsızlaşması” (HABERMAS,2008:102) sonucunu doğurmaktadır. Yerelleşme bugün, küresel fırtına karşısında kendilerinden başka sarılacak bir şeyleri olmayan insanların kimlik saplantısına dönüşmüş durumdadır. Bu yüzden, yerelin bir siyasetinin olup olmadığı kuşkuludur. Hall’a göre, dünyayı yeniden yapılandırmak ve yeniden ele geçirmek çabasında olan küresel güçlere karşı koyma düzeyinde dikkatli ve etkin biçimde sürdürülen bir karşıt-politika fazla ilerleme kaydedememiştir. Ama yine de, karşıt hareketler, direnişler, karşıt-politikalar geliştirme kapasitesine sahip görünen yerler, yerleşmiş mekanlardır (HALL,1998:87). Anderson’a göre de, kapitalizmin küreselleşmesi, ona karşı direnişleri biraraya getirmek yerine, dağıtmış ve bertaraf

etmiştir. Eşit olmayan güçler dengesinde, şu an için ufukta hiçbir değişiklik görünmemektedir. Zira kapitalizme karşı bir alternatifte toplumsal çıkarların potansiyel olarak genişletilmesine, böylesi bir alternatif için mücadele edecek toplumsal kapasitede azalma eşlik etmiştir (ANDERSON,2003:498). Ancak Castells, yeni toplumsal hareketlerin geleceğinden umutludur. Bu hareketlerin başlıca özelliğini ağlara dayalı, merkezsiz bir örgütlenme ve müdahale biçimi olarak gören Castells, savunmacı ve tepkisel olan “direniş kimliklerinin” “proje kimliklerine”^v dönüşümünün olası olduğunu düşünür (CASTELLS,2006:536). Nitekim ona göre, küreselleşmeye, kapitalist yeniden yapılanmaya, örgütsel ağlar oluşturmaya, kontrolsüz enformasyonelleşmeye ve ataerkilliğe karşı cemaatçi direnişten doğan hareketler –yani şimdilik ekolojistler, feministler, dini fundamentalistler, milliyetçiler, yerelciler ve kapitalist küreselleşmeye karşı küresel adalet koalisyonu olarak karşımıza çıkan geniş çaplı demokratik hareket- bilgi çağının olası öznelere olacaktır (CASTELLS, 2006:541-2).

Buraya kadar yapılan analizlerden, küresel-yerel çelişisini anlamlandırmak bakımından üç farklı görüşün birbiriyle çatışma içersinde olduğunu söyleyebiliriz. Küresel-yerel çelişisini diyalektik bir süreç olarak kavrayan görüş, küresel olan kadar yerel olanın da biçimlendirici/tayin edici olduğu bir küreselleşme kavrayışı ortaya koymaktadır. Buna karşılık liberal perspektif, bu çelişkiyi uzun vadeli bir küresel liberalizasyon sürecinin geçiş sancıları olarak kavramaktadır. Öte yandan Zizekçi ve Baumancı açılım ise, kapitalizm odaklı bir çözümleme yaparak küresel-yerel çelişisinin sahteliğine vurgu yapmaktadır. Başta da belirttiğimiz üzere, küreselleşme, modernliğin çelişkilerinin tüm dünya sathına yayılmasını olanaklı kılan bir süreçtir. Modernlik deneyimi, başından beri evrensel-tikel, birey-toplum, özne-yapı, bilgi-değer, hakikat-doğa, özgürlük-akıl ve teori-pratik gibi bir dizi yapısal çelişkiyi bünyesinde taşıyan tarihsel bir deneyim olmuştur. Küresel-yerel çelişisine bu açıdan bakmak; başından beri küreselleştirici olduğu kadar yerelleştirici de olan modernliği yapısal çelişkileriyle birlikte değerlendirmek son derece önemlidir. İster diyalektik bir ilişki (Giddens, Robertson), ister uzun vadeli bir bütünleşme sürecinin sancıları (Doering), isterse de gerçekte var olmayan bir çelişki (Zizek, Bauman) olarak değerlendirilsin, küresel-yerel çelişkisi modernlik deneyiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Öyle görünüyorki, geleceğin giderek yapısızlaşan dünyasını öznenin/yerelin olası siyaseti belirleyecektir. Ancak modernliğin sonuçlarının radikalleşmesi ve evrenselleşmesi (GIDDENS, 2004:13) aynı zamanda modernliğin çelişkilerinin yoğunlaşması anlamı taşıyacaksa, “yerelliğin” çatışan kimliklerin yeni savaş alanı olması kaçınılmaz bir olguymuş gibi gözükmektedir.

SONUÇ

Modernlik başından beri yapısal olarak küreselleştirici olduğu kadar yerelleştirici de olan bir etkiyi beraberinde getirmiştir. Modernliğin yerelleştirici

vasfının arketipik ilk örneği, bireyin tanrısal düzenlere kafa tutan özgürlük arayışında tezahür etmiştir. Yerelleştirici vasıf en tipik ve kurumsal görünümüne ise, milliyetçilik ideolojisinde kavuşmuştur. Milliyetçi akımların doğuşu, modernlikle birlikte keşfedilen öznellik ve yerelliğin bir milli devlet temelinde tarihsel bir projeye ve kimlik inşasına dönüşmesine yol açmıştır. Yerel/tikel bir kimlik temelinde tanımlı olan milli devletler, ilk kuşak modernleş(tir)me sürecinin küresel yaygınlık kazanmasında kilit rol oynayan siyasal aktörler olmuşlardır. Günümüzde ise milli devletler bu niteliklerini büyük ölçüde yitirmekte; milli devlet temelli siyasal küreselleşme yerini uluslar arası sermaye temelli ekonomik bir küreselleşmeye bırakmaktadır. Küresel-yerel çelişkisinin iyiden iyiye belirginleşmesine neden olan bu süreç, geleceğin toplumsal yapısını biçimlendirmeye aday gözüken yeni kimlik ve siyasetlerin sorgulanmasını da zorunlu kılmaktadır.

Yerelleşmenin küresel süreçlere bir direnci mi, yoksa düz ara bir uyarlanmayı mı ifade ettiği sorusu, küresel toplumsal yaşamın geleceğini anlamlandırmak bakımından son derece önemli bir sorudur. Yerelleşme bir bakıma ekonomik alanla sosyo-politik alan arasında giderek açılmakta olan mesafeye ilişkilidir. Bu açıdan bakıldığında yerelleşme, daha çok sosyo-politik alanın ekonomik alana direncini ifade eden bir anlam taşımaktadır. Bazı yazarlar, küreselleşmenin, tikellikler aracılığıyla işleyen bir süreç olduğunu düşünmekte ve küresel ile yerel arasındaki ilişkiyi diyalektik bir ilişki olarak kavramaktadırlar. Buna göre, küreselleşme sürecinde küresel olan kadar yerel olanın da tayin edici/biçimlendirici bir rolü vardır. Ancak burada işleyen bir diyalektik değil, gerçekte aksayan bir diyalektik olduğunu söylemek daha doğrudur. Zira ekonomik ilişkiler alanında küresel olanın baskınlığı yerel görünümleri her daim mahfuzken, yerel olanın her zaman küresel bir dolayımı bulunmamaktadır.

Yerelleşme bugün küresel fırtına karşısında kendilerinden başka sarılacak bir şeyleri olmayan insanların kimlik saplantısına dönüşmüş durumdadır. Toplumsal sistemle eyleyenlerin, başka bir deyişle özne ile yapının kopuşu anlamı taşıyan ve siyasetin iktidarsızlaşması sonucunu doğuran bu olgu, küresel toplumsal yaşamın geleceğini tehdit eden en önemli gelişmelerden biridir. Küreselleşmenin ateşli savunucuları olan liberaller, kendini kısa vadede muğlak bir siyasal meydan okuma biçiminde gösteren bu olguyu, uzun vadeli bir küresel liberalizasyon/bütünleşme sürecinin geçiş sancısı olarak değerlendirmektedir. Buna karşılık, küreselleşmeye kuşkuyla bakan birçok yazar, sürecin kapitalizm odaklı bir çözümlemesini yaparak küresel-yerel çelişkisinin sahteliğine vurgu yapmaktadır.

Küreselleşme, modernliğin çelişkilerinin tüm dünya sathına yayılmasını olanaklı kılan bir süreçtir. Modernlik deneyimi, başından beri evrensel-tikel, birey-toplum, özne-yapı, bilgi-değer, hakikat-doğa, özgürlük-akıl ve teori-pratik gibi bir dizi yapısal çelişkiyi bünyesinde taşıyan tarihsel bir deneyim olmuştur. Küresel-yerel çelişkisine bu açıdan bakmak; başından beri küreselleştirici olduğu kadar yerelleştirici de olan modernliği yapısal çelişkileriyle birlikte değerlendirmek son derece önemlidir. İster

diyalektik bir ilişki, ister uzun vadeli bir bütünleşme sürecinin sancıları, isterse de gerçekte var olmayan bir çelişki olarak değerlendirilsin, küresel-yerel çelişkisi modernlik deneyiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Öyle görünüyor ki, geleceğin giderek yapısızlaşan dünyasını öznenin/yerelin olası siyaseti belirleyecektir. Ancak modernliğin sonuçlarının radikalleşmesi ve evrenselleşmesi, aynı zamanda modernliğin çelişkilerinin yoğunlaşması anlamı taşıyacaksa, “yerelliğin” çatışan kimliklerin yeni savaşı alanı olması kaçınılmaz bir olgumuş gibi gözükmektedir.

SONNOTLAR

ⁱ Paralaks, gözlem konumundaki değişikliklerle ortaya çıkan, nesnedeki yer değiştirme olarak tanımlanabilir. Zizek daha çok, aralarında sentez ya da dolayım olasılığı olmayan, asla birbirleriyle çakışmayacak “olanaksız kısa devre” ile ilişkilenen iki noktanın ayırdığı “paralaks aralıkla” ilgilenir (ZIZEK, 2008a:3-4). Bu aralıktan bakıldığında, küreselleşmenin özne-yapı ilişkisini “olanaksız bir kısa devre”ye dönüştürdüğünden söz etmek anlamlı olabilir.

ⁱⁱ Küreselleşme süreci, milli devletin elindeki imkânları gittikçe daha çok azaltmaktadır. Habermas, bu imkânlardan özellikle iki tanesinin tamamen elenmiş durumda olduğunu belirtir. “Bunlar: Himayecilik (protektionismus) ve talebe yönelik bir iktisat politikasına geri dönüşür” (HABERMAS, 2008:63). Bununla birlikte, küreselleşme dünya çapında karşılıklı bağımlılığı arttırdığı için milli devletin gücünü iyiden iyiye zayıflatır görünmekteyse de onun tamamen ortadan kalkmasına yol açacak gibi de görünmemektedir. Erdoğan’a göre, modern devletin görünebilir gelecekte siyasi teşkilatlanmanın asli biçimi olarak kalacağı kesin gibidir (ERDOĞAN, 2002:32).

ⁱⁱⁱ Zapatista hareketi, yeniden inşa edilmiş bir Kızılderili kimliği, popülist bir Katolisizm ve Meksika’daki Marksist solun devrimci tutumunun terkiibinden oluşan ilginç kimliğiyle postmodern bir köylü isyanı niteliği taşır. Zapatistalar, Meksika merkezi hükümetine karşı verdikleri mücadeleyi ve mesajlarını internet ve medya aracılığıyla tüm dünyaya duyurmuşlar ve dünya çapında bir dayanışma ağının oluşturulmasında oldukça başarılı olmuşlardır. Zapatistalar’ın başarısının gerisinde büyük ölçüde iletişim stratejileri bulunduğu dikkat çeken Castells, bu hareketin ilk enformasyonel gerilla hareketi olarak tanımlanabileceğini belirtmektedir (CASTELLS, 2006:110). Meksikalı Zapatistalar hakkında daha fazla bilgi için bkz. CASTELLS (2006: 102-115).

^{iv} Birey toplum geriliminde anlamlı bir birlikteliğin gerçekleştirilebilmesinin, ne Öznenin totaliter bir sapmasıyla, ne de Aklın salt bir güçlülük aracına indirgenmesiyle mümkün olabileceğini savunan Touraine, Modernliğin, Akılla Öznenin, akılcılaştırmayla özneleştirilmesinin, toplumsal sistemle eyleyenlerin, Rönesans ruhuyla Reform ruhunun, bilimle özgürlüğün gerilimlerle dolu bağıntısı olarak yeniden tanımlanmasını önerir. “Modernlik tek bir ilkeyi, hele de aklın egemenliğini engelleyen şeylerin yıkımını temel almaz; Akıl ile Öznenin diyalogundan oluşur. Akıl olmadığında Özne, kendi kimlik saplantısına takılır kalır, Özne olmadığı takdirde de, Akıl bir güçlülük aracına dönüşür” (TOURAINÉ, 1995:18).

^v Castells, kimlik inşasını üç farklı biçim ve kökene ayırır: *Meşrulaştırıcı kimlik*, toplumun egemen kurumları tarafından, toplumsal aktörler karşısında egemenliklerini genişletmek ve akılcılaştırılmak için inşa edilir. *Direniş kimliği*, hâkim olanın, başat olanın mantığı tarafından değersiz görülen ve/veya damgalanan konumlarda/koşullarda bulunan aktörler tarafından geliştirilir. *Proje kimliği* ise, toplumsal aktörlerin, kendilerine sunulan kültürel malzeme temelinde toplumdaki konumlarını yeniden tanımlayan yeni bir kimlik inşa etmeleri, bunu yaparken bütün bir toplumsal yapıyı değiştirmeyi amaçlamalarıdır (CASTELLS, 2006:14).

KAYNAKÇA

- ALTUNOĞLU, Mustafa (2005), “Küresel-Yerel Eksenli Kimlik Tartışmalarının Türkiye’deki İzdüşümleri”, Kemal Görmez (Gen. Yay. Yön.), *Küreselleşme ve Yerelleşme*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- ANDERSON, Perry (2003), Tarihten Siyasete Eleştiri Yazıları, (Çev.) Simten Coşar, İletişim Yayınları, İstanbul.
- BAUMAN, Zygmunt (2006), Küreselleşme Toplumsal Sonuçları, (Çev.) Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
- CASTELLS, Manuel (2006), Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür İkinci Cilt (Kimliğin Gücü), (Çev.) Ebru Kılıç, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- DOERING, Detmar (1996), “Yeni Politik Kavramlar Olarak Küreselleşme ve Yerelleşme”, *Liberal Düşünce*, Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları, sayı 3.
- ERDOĞAN, Mustafa (2002), “Siyaset ve Hukuk Perspektifinden Küreselleşme”, Cemal Uşak (Ed.), *Siyasi, Ekonomik ve Kültürel Boyutlarıyla Küreselleşme*, Ufuk Kitapları, İstanbul.
- GIDDENS, Anthony (2004), Modernliğin Sonuçları, (Çev.) Ersin Kuşdil, Ayrıntı Yayınları, 3. Baskı, İstanbul,
- HABERMAS, Jurgen (2008), Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akıbeti, (Çev.), Medeni Beyaztaş, Bakış Yayınları, İstanbul.
- HALL, Stuart (1998), “Eski ve Yeni Kimlikler, Eski ve Yeni Etniklikler”, Anthony D. King (Der.), *Kültür, Küreselleşme ve Dünya-Sistemi*, (Çev.) Gülcan Seçkin-Ümit Hüsrev Yolsal, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- KÖMEÇOĞLU, Uğur (2002), “Küreselleşme, Modernleşme, Modernlik”, *Doğu Batı*, Felsefe Sanat ve Kültür Yayınları, sayı 18.
- ROBERTSON, Roland (1999), Küreselleşme Toplum Kuramı ve Küresel Kültür, (Çev.) Ümit Hüsrev Yolsal, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

TOURAINE, Alain (1995), *Modernliğin Eleştirisi*, (Çev.) Hülya Tufan, 2. Bas., Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

_____ (2007), *Bugünün Dünyasını Anlamak İçin Yeni Bir Paradigma*, (Çev.) Olcay Kunal, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

WALLERSTEIN, Immanuel (1984), *The Politics Of The World-Economy*, Cambridge University Pres, Cambridge.

_____ (1998), “Ulusal ve Evrensel: Dünya Kültürü Diye Bir Şey Olabilir mi?”, Anthony D. King (Der.), *Kültür, Küreselleşme ve Dünya-Sistemi*, (Çev.) Gülcan Seçkin-Ümit Hüsrev Yolsal, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

ZIZEK, Slavoj (2008a), *Paralaks*, (Çev.) Sabri Gürses, Encore Yayınları, İstanbul.

_____ (2008b), 1968, (Çev.) Sabri Gürses, Encore Yayınları, İstanbul